

RIIGIKOHUS

**RIIGIKOHUS
ÕIGUSTEABE OSAKOND**

**MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMISE NÕUDED TSIVIILASJADES ESIMESE
JA TEISE ASTME KOHTUTES 2008. AASTAL**

Kohtupraktika kordusanalüüs

Maarja Lillsaar

peaspetsialist

Margit Vutt

analüütik

Tartu
september 2009

Analüüsi eesmärk	3
Analüüsi alusmaterjalid	3
1. Analüüsi käigus uuritud lahendite jagunemine.....	3
1.1. Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded lepingulistes suhetes.....	3
1.2. Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded lepinguvälistes suhetes	4
1.3. Muud juhtumid	5
2. Analüüsi käigus erinevate kaasusgruppide raames tuvastatud kohtupraktika suundumused ja probleemid	5
2.1. Mittevaralise kahju hüvitamine lepingulistes suhetes.....	5
2.2. Tervisekahjustusega seotud mittevaralise kahju hüvitamise nõuded	8
2.3. Ülevaade mittevaralise kahju hüvitamise nõuete rahuldamisest erinevates kaasusgruppides.....	10
2.3.1. Juhtumite grupid, mille puhul mittevaralise kahju nõuded on jäetud kohtute poolt rahuldamata	10
2.3.2. Kaasusgrupid, kus kohtupraktika aktsepteerib mittevaralise kahju hüvitamist.....	12
2.3.3. Kaasusgrupid, kus kohtupraktika on erinev	16
Kokkuvõte.....	19
Üldist.....	19
Hüvitise suuruse määramine	20
Riigikohtu praktikale viitamine.....	20
Mittevaralise kahju hüvitis isiklike õiguste rikkumise korral.....	20
Kutsehaigusega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamine.....	20
Mittevaralise kahju hüvitamine asja hävimisel korral.....	21
VÕS § 139 ja 140 kohaldamine	21
Mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmine tagaseljaotsusega.....	21

Analüüsi eesmärk

Käesoleva analüüsi eesmärk on uurida mittevahalise kahju hüvitamise normide kohaldamist kohtutes 2008. aastal. Tegemist on kordusanalüüsiga, varasemalt on samal teemal valminud analüüs, milles uuriti mittevahalise kahju hüvitamise normide kohaldamist 2006. a esimese ja teise astme kohtuotsustes.¹ Analüüsi objektiks on 2008. aastal maa- ja ringkonnakohtutes tsiviilasjades tehtud otsused, milles kohus on vaadanud läbi mittevahalise kahju hüvitamise nõude. Analüüsi üheks ülesandeks on üldistada vastava valdkonna kohtupraktikat ja tuua välja seda iseloomustavad tunnused ja probleemid. Teiseks uuritakse analüüsi käigus, kas kohtupraktika selles valdkonnas on võrreldes varasema perioodiga muutunud ja kui on, siis millised muutused on toimunud. Käesolevas analüüsis, nagu ka eelnevas, on käsitletud nii kaasuste üldist olemust kui ka kaasuste liike, samuti tõendamiset ja tõendamiskoormise jaotumist poolte vahel. Lisaks on kehavigastuse või tervisekahju tekkimise korral kaasuste kaupa välja toodud, millist laadi kehavigastus või tervisekahju konkreetsel juhul põhjustati ning kui suure hüvitise kohus välja mõistis.

Sarnaselt eelneva analüüsiga ei ole ka käesoleva analüüsi eesmärgiks eraldi uurida lahendite edasikaebamist kassatsiooni korras ega nende läbivaatamise tulemusi Riigikohtus. Kuid kui Riigikohus on mõne lahendi kohta otsuse teinud, siis on sellele ka viidatud.

Käesolevas analüüsis, nagu ka varasemas sama teemat käsitletud analüüsis, kasutatakse termineid "mittevahaline kahju" ja "moraalne kahju" sünonüümidenä.

Analüüsi alusmaterjalid

Analüüsi objektiks on kohtute infosüsteemi (KIS) kaudu kättesaadavad maakohtutes ja ringkonnakohtutes 2008. aastal mittevahalise kahju hüvitamise nõuetes tehtud otsused. Otsingumeetodina on kasutatud ületekstiotsingut, seega ei pruugi analüüs hõlmata kõiki vastava perioodi ja valdkonna otsuseid. Kokku vaadati analüüsi käigus läbi 83 esimese astme ja 29 ringkonnakohtu otsust. Seega võib väita, et võrreldes eelmise uuritud perioodiga on kättesaadavate lahendite hulk jäänud enam-vähem samaks.²

Analüüsi objektiks olevate kaasuste puhul oli suures osas tegemist juhtumitega, kus kohaldamisele kuulus VÕS, kuid endiselt esines ka tsiviilkoodeksi regulatsioonile allunud kaasusi.

1. Analüüsi käigus uuritud lahendite jagunemine³

1.1. Mittevahalise kahju hüvitamise nõuded lepingulistes suhetes

Võõrandamislepingud

- müügilepingu tingimustele mittevastava kauba müügiga põhjustatud mittevahalise kahju hüvitamise nõue (puudusid kinnisasja olulised dokumendid);
- ebakvaliteetse kauba müügiga tarbijale tekitatud mittevahalise kahju hüvitamise nõue;

¹ Arvutivõrgus: http://www.riigikohus.ee/vfs/594/Mittevahaline_kahju.pdf

² 2006. aastal olid vastavad arvud 92 ja 33.

³ Lähtutud on sellest, kuidas kajastub hageja nõue kohtuotsuses.

Kasutuslepingud

- üürilepingu rikkumisest tulenev mittevaralise kahju hüvitamise nõue. Ratsutamisel sai hobune viga ja tema ravimisega tekkis hobuse omanikule väidetavalt mittevaraline kahju. Hageja väitel seisnes mittevaraline kahju selles, et ta pidi hobust oma tervisega riskides kuus nädalat ravima selleks, et inimestel oleks hobusega uuesti turvaline ratsutada.
- eluruumi üürilepingu rikkumisest tulenevad mittevaralise kahju hüvitamise nõuded (üürnikule ei tagatud väidetavalt elamisväärsed tingimusi);

Teenuste osutamise lepingud

- töövõtulepingu rikkumisest tulenev mittevaralise kahju hüvitamise nõue;
- arsti eksimusest tervishoiuteenuse osutamisel tulenevad mittevaralise kahju hüvitamise nõuded;
- korteri hoolduslepingu järgsete kohustuste täitmata jätmisest tulenev mittevaralise kahju hüvitamise nõue;
- elektritootja keeldumine lepingulise kohustuse täitmisest (elektri edastamisest) ja sellest tulenev mittevaralise kahju hüvitamise nõue;
- pakettreisilepingu rikkumisest tulenev mittevaralise kahju hüvitamise nõue;

Tööleping

- töövigastusega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõuded (tööandja ei kindlustanud ohutuid töötingimusi, mistõttu töötajal tekkis töövigastus);
- töölepingu ebaseadusliku lõpetamisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõue (lepingu ebaseaduslik lõpetamine ja ebaõige distsiplinaarkaristuse määramine tekitas hageja väidatel kahju tema reputatsioonile);
- tööandja poolt tööraamatu kinnipidamisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõue;
- töötajale kutsehaiguse tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju hüvitamise nõuded.

1.2. Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded lepinguvälistes suhetes

- **lähedase isiku (abikaasa) surma põhjustamisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõue;**
- **kehavigastuse või tervisekahjustusega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõuded.** Erinevatel juhtudel põhjustas kehavigastuse kas kuritegu või väärtegu, liiklusõnnetus või koera kallaletung. Ühel juhul väitis hageja, et tal tekkis depressioon ja sellest tulenevalt mittevaraline kahju kauplusse kauba toomisega kaasnenud müra ja õhusaastest.
- **isiklike õiguste rikkumisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõuded.** Eelkõige oli kaasustes kõne all au teotavate andmete või ebaõigete andmete avaldamine (enamasti meedias, aga ka avalikul koosolekul või internetiportaalis Delfi). Samuti toodi antud liiki nõuete alusena välja põhjendamatu psühhiaatrilise

diagnoosi edastamine politseile, alusetu kinnipidamine turvatöötaja poolt, töökohale mittesobivaks tunnistamine jmt asjaolud.

- **omandi või sellega sarnase õiguse või valduse rikkumisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõuded.** Nõude aluseks oli muu hulgas teise isiku varale kahju tekitamine; mitmel juhul oli tegemist ka korteri kahjustamisega remonttööde käigus. Ühel juhul hukkusid mahakukkunud elektriliini tõttu hageja lehmad. Sii kaasukgruupi kuulub ka liiklusõnnetuses auto hävimisega isikule väidetavalt tekkinud mittevaralise kahju nõue. Samuti esinesid nõude alusena juhtumid, kus isik viis maakaabelliini omaniku nõusolekuta läbi võõra kinnistu, kaevas omaniku nõusolekuta kinnistule kraavi, või rikkus hageja eluruumi valdust ja tõstis hageja ebaseaduslikult välja.
- seadusest tulenevat kohustust rikkuva käitumisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõue. Nõude faktiliseks aluseks oli ametiühingu liikmete mittelubamine ettevõtte territooriumile ja sellega ametiühingu koosolekust osavõtu takistamine.

1.3. Muud juhtumid

- elektri ja veega mittevarustamisega ühistu liikmele tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõuded ühistu vastu (ühel juhul oli tegemist aiandusühistu, teisel juhul korteriühistuga);
- täitemenetluses kohtutäituri tegevusega põhjustatud mittevaralise kahju hüvitamise nõue;
- hagi pahatahtliku esitamisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõuded.

2. Analüüsi käigus erinevate kaasukgruupide raames tuvastatud kohtupraktika suundumused ja probleemid

2.1. Mittevaralise kahju hüvitamine lepingulistes suhetes

On täheldatav, et võrreldes eelneva analüüsiga on praktikas lisandunud lepinguliike, mille puhul nõutakse kohtutelt mittevaralise kahju hüvitamist.

Varasemas analüüsis leiti, et kohtud kohaldavad üldjoontes õigesti VÕS §-s 134 lg 1 sätestatud üldpõhimõtet, mille kohaselt lepingust tuleneva kohustuse rikkumise eest **võib mittevaralise kahju hüvitamist nõuda üksnes juhul, kui kohustus oli suunatud mittevaralise huvi järgimisele ning sõltuvalt lepingu sõlmimise või kohustuse rikkumise asjaoludest sai võlgnik aru või pidi aru saama, et kohustuse rikkumine võib põhjustada mittevaralise kahju.** Ka käesoleva analüüsi raames läbivaadatud lahendites on kohtud VÕS § 134 lg-t 1 enamasti õigesti kohaldanud.

Pakettreisileping

VÕS § 877 lg 2 lause 2 sätestab otseviite mittevaralise kahju hüvitamise nõudeõigusele ja selle kohaselt võib reisija nõuda reisikorraldajalt muu hulgas ka mõistlikku hüvitist kasutult kulutatud puhkuseaja eest.

3. septembri 2008.a otsuses tsiviilasjas nr 2-05-19130 käsitleski Harju Maakohus hageja nõuet hüvitada talle reisikorraldaja kohustuse rikkumisega tekitatud mittevaraline kahju. Kaasuse asjaolude kohaselt majutati hageja halvemasse hotelli, võrreldes sellega, milles oli kokku lepitud pakettreisilepingus ja mille eest hageja tasunud oli. Lisaks ei vastanud vana-aasta õhtu

pidulik tähistamine lepingus lubatule st see praktiliselt puudus. Lepingurikkumine põhjustas hagejale väidetavalt hingelisi üleelamisi. Hageja nõudis mittevahalise kahjuna 9900 krooni. Kohus lähtus otsuse tegemisel VÕS § 877 lg-st 2 ja rahuldab hagi osaliselt, 5000 krooni ulatuses. Kohus leidis, et hüvitis "... peab jääma mõistlikkuse piiridesse, ning antud juhul on hageja ja tema lapsed kulutanud kogu puhkuse aja lepingutingimustele mittevastavas hotellis, mistõttu ei olnud hageja ja tema laste puhkus täisväärtuslik."⁴

Müügileping

Mittevahalise kahju hüvitamise nõude esitamist lepingulise võlasuhte raames tuli ette veel ka muudel juhtudel. Näiteks esines läbivaadatud lahendite hulgas müügilepingust tulenevaid mittevahalise kahju hüvitamise nõudeid. Harju Maakohtu 14. mai 2008.a otsuse (tsiviilasi nr 2-07-2449) asjaolude kohaselt oli hageja ostueesõigusega omandanud kaasomanikult kinnistu mõttelise osa, kinnistu dokumentatsioonist puudus aga kuur-pesuköögi asemele rajatud elamu dokumentatsioon. Hageja leidis, et mittevahaline kahju seisnes selles, et ta pidi mitmel korral käima kohalikus omavalitsuses kinnistu ja elamute dokumentidega tutvumas ning konsultatsioonidel, et saada teada, kuidas vormistada elamu dokumentatsiooni ja viia dokumente kooskõlla õigusaktides esitatud nõuetega, mis tõi kaasa suure närvi- ja ajakulu. Kohus jättis mittevahalise kahju nõude rahuldamata, märkides, et "*mittevahalise kahju eest rahalise hüvitise väljamõistmisel peab hageja hüvitamise nõuet põhjendama (näitama, milles mittevahaline kahju seisnes) ja tõendama kahju olemasolu.*" Kohus ei käsitlenud seda, kas lepingu eesmärgist võis tuleneda mittevahalise kahju hüvitamise nõue, vaid asus kohe mittevahalise kahju olemasolu tõendamise küsimuste juurde. Teine müügilepingut puudutav lahend oli Pärnu Maakohtu 29. veebruari 2008. a otsus tsiviilasjas nr 2-05-1591. Ka nimetatud juhul jättis kohus mittevahalise kahju hüvitamise nõude rahuldamata.

Töövõtuleping

Mittevahalise kahju hüvitamise nõudeid esitati ka töövõtulepinguga seonduvalt. Siinjuures on maakohtute praktika olnud erinev. Kui eelmise analüüsi kohaselt töövõtulepinguga seotud nõudeid ei rahuldatud, siis 2008.a lahendite hulgas leidis ka üks, kus mittevahalise kahju hüvitamise nõue rahuldati. Asjaolud olid järgnevad: küttesüsteemide paigaldaja paigaldas elamusse küttesüsteemi. Tellija jättis töö eest osaliselt tasumata, mille peale töövõtja esitas kohtusse hagi. Tellija esitas vastuhagi, milles nõudis muu hulgas ka mittevahalise kahju hüvitamist 19 000 krooni ulatuses. Mittevahaline kahju seisnes selles, et töövõtja oli jätnud suitsutoru katlaga ühendamata, see aga põhjustas katla käivitamisel põlemisjääkide paiskumist hoonesse ning tekitas hirmu ning üleelamisi kostjale ja kahju tema pere elule ning tervisele. Tartu Maakohus rahuldab tellija vastuhagi 30. mai 2008.a otsusega tsiviilasjas nr 2-07-9632. Kohus märkis otsuses, et korras ja töötava küttesüsteemi valmimine enne kütteperioodi on kohustus, mis on muuhulgas suunatud ka mittevahalise huvi järgmisele. Maakohtu arvates kaasnesid sooja majapidamise puudumisega nii füüsilised kui ka vaimsed üleelamised, sest külmas ja niiskes kodus talvekuudel viibimine põhjustab igale korralikule koduomanikule vaimseid üleelamisi. Samuti pidi hageja endale aru andma, et kui ta ei valmista vastavalt lepingule korras ja töötavat küttesüsteemi kütteperioodiks, siis kaasnevad sellega kostjale nii füüsilised kui ka vaimsed üleelamised. Maakohtu arvates oli sellega täidetud VÕS § 134 lg-s 1 sätestatud eeldused mittevahalise kahju hüvitamise nõude rahuldamiseks. 2. veebruari 2009.a otsusega samas asjas tühistas Tartu Ringkonnakohus

⁴ Nimetatud otsus on jõustunud.

maakohtu otsuse ja jättis mittevaralise kahju nõude rahuldamata. Ringkonnakohus rõhutas, et pooltevaheline **töövõtuleping ei olnud suunatud poolte mittevaralise huvi järgimisele**, mistõttu kostjal puudub tulenevalt VÕS § 134 lõikest 1 õigus nõuda hagejalt tekkinud mittevaralise kahju hüvitamist. Antud lepingulise suhte puhul ei ole teise poole mittevaralise kahju vältimine lepingu eesmärk ja võlausaldaja (kahjustatu) peab siin arvestama lepingurikkumise võimalusega ja selleks psüühiliselt valmis olema. Tulenevalt kõnealuse sätte mõttest saab kahjustatud lepingupool arvestada üksnes varalise kahju hüvitamisega (seda juhul, kui on täidetud kahju hüvitamise õiguslikud eeldused).

Teises töövõtulepinguga seotud mittevaralise kahju hüvitamise nõudes (Harju Maakohtu 28. augusti 2008. a otsus tsiviilasjas nr 2-08-19877) pidi töövõtja valmistama metalluksed, aga ei teinud neid kokkulepitud tähtajaks valmis. Hageja nõudis sellest tuleneva mittevaralise kahju hüvitamist. Kohus jättis nõude rahuldamata, põhjendades otsust sellega, et nõue oli seotud siiski varalise huviga.

Muud lepinguliigid

Läbivaadatud lahendite hulgas leidis ka üks otsus, mis käsitles elektrienergia müügi ja võrguteenuse osutamise lepingu rikkumisest tulenevat mittevaralise kahju hüvitamise nõuet. (Viru Maakohtu 28. jaanuari 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-05-2694). Asjaolude kohaselt ei varustatud vaatamata lepingulise kohustuse olemasolule isiku korterit elektrienergiaga. Vool lülitati välja külmal ajal, mistõttu hageja ei saanud kasutada vee soojendamiseks elektri boilerit. Samuti oli ta sunnitud viibima õhtuti pimedas, ta ei saanud pesta ega toitu valmistada. Hageja nõudis talle tekitatud mittevaralise kahju hüvitamist summas 100 000 krooni. Kohus ei rahuldanud nõuet, põhjendades seda järgnevalt: "*VÕS § 134 lg 1 sätestab, et lepingust tuleneva kohustuse rikkumise eest võib mittevaralise kahju hüvitamist nõuda üksnes juhul, kui kohustus oli suunatud mittevaralise huvi järgimisele ning sõltuvalt lepingu sõlmimise või kohustuse rikkumise asjaoludest sai võlgnik aru või pidi aru saama, et kohustuse rikkumine võib põhjustada mittevaralise kahju. **Lepinguliste kohustuste rikkumise korral üldreeglina mittevaralise kahju hüvitamise nõuet esitada ei saa, sest kehtib eeldus, et seaduses sätestatud juhud (isikuõiguste rikkumine, surma põhjustamine, asja hävimine erandlikke asjaolusid arvestades), millal mittevaraline kahju tekib, on ammendavad.***"

Samuti esines läbivaadatud lahendite hulgas juhtum, kus hageja nõudis korteri hoolduslepingust tulenevate kohustuste täitmatajätmisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamist (Viru Maakohtu 27. juuni 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-07-7919). Kohustuste mittetäitmisest tekkinud pidev avariiline olukord ning sellest tulenev kolimine tekitasid hagejale väidetavalt kannatusi. Kohus jättis nõude rahuldamata, märkides, et kuigi hoolduslepingu kohustatud poole tegevusetuse tõttu oli isik sunnitud lahkuma oma korterist koos haige õega ning asuma elama oma elukaaslase poja juurde, ei saa seda lugeda mittevaralise kahju tekkimise aluseks. Kohus ei käsitlenud küsimust, kas lepingulise kohustuse eesmärk võis iseenesest hõlmata mittevaralist huvi.

Analüüsitava lahendite hulgas esines ka otsus, milles kohus lahendas töölepingu ebaseadusliku lõpetamise kui distsiplinaarkaristusega hageja reputatsioonile tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõuet (Harju Maakohtu 1. oktoobri 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-08-15892⁵). Kohus hagi ei rahuldanud ja viitas õigesti sellele, et VÕS § 134 lg 1 järgi võib lepingust tuleneva kohustuse rikkumise eest mittevaralise kahju hüvitamist nõuda üksnes juhul, kui kohustus oli suunatud mittevaralise huvi järgimisele ning sõltuvalt lepingu

⁵ Asjas esitati ka kassatsioonkaebus, kuid 26. juuni 2009. a. määrusega jättis Riigikohus selle menetlusse võtmata.

sõlmimise või kohustuse rikkumise asjaoludest sai võlgnik aru või pidi aru saama, et kohustuse rikkumine võib põhjustada mittevahalise kahju. Maakohus märkis oma otsuses: *"Hageja sõnul teatas ta võimalikele uutele tööandjatele oma töölepingu lõpetamise käskkirja sisu ise, sest ei pidanud õigeks seda varjata. Tööraamatusse töölepingu lõpetamise õiguslikku alust ei märgita, samuti ei ole töötajal kohustust esitada järgmisele tööandjale eelmises töökohas lepingu lõpetamise alust. Seega juhul, kui töölepingu lõpetamisega kaasnenuks hageja reputatsiooni langus, on hageja selle ise põhjustanud. Kohtul ei ole alust kahelda kostja ütlustes, et kostja kellelegi hagejaga töölepingu lõpetamisest ei teatanud. Seega isegi juhul, kui hagejale mittevahaline kahju tekkis, ei ole oleks kostjal tõenäoliselt selle hüvitamise kohustust."*

2.2. Tervisekahjustusega seotud mittevahalise kahju hüvitamise nõuded

Tööõnnetuse või töövigastuse tagajärjel tekkinud mittevahalise kahju hüvitamise nõuded⁶

Analüüsitud lahendite hulgas oli kaheksa tööõnnetusega seotud mittevahalise kahju hüvitamist käsitlevat otsust. Nendest vaid kahel juhul jättis kohus töötajale mittevahalise kahju hüvitise välja mõistmata (Harju Maakohtu 10. detsembri 2008. a. otsus tsiviilasjas nr 2-07-39067⁷ ja Harju Maakohtu 6. novembri 2008. a. otsus tsiviilasjas nr 2-08-14507). Mõlemal nimetatud juhtudest leidis kohus, et töötaja oli tööõnnetuses ise süüdi ja et tööandja ei rikkunud töötervishoiu ja tööohutuse seaduses tööandjale pandud ohutu töökeskkonna tagamise kohustust.

Teistel tööõnnetuse kaasustes on kohtud leidnud, et mittevahaline kahju on olemas, põhjendades seda enamasti sellega, et on tõendatud elukvaliteedi ja heaolu langus, samuti kehavigastusega tekitatud füüsiline ja hingeline valu. Kuid mitte kõigil juhtudel ei rahuldatud mittevahalise kahju hüvitamise nõudeid täies ulatuses ja eelkõige seetõttu, et töötaja ei tõendanud nii suure mittevahalise kahju tekkimist. Selle kohta võib näitena tuua Harju Maakohtu 10. novembri 2008. a. otsuse tsiviilasjas nr 2-06-21802, kus nõutud 700 000 krooni mittevahalise kahju hüvitamise asemel leidis kohus, et hüvitamisele kuulub 200 000 krooni. Kohus märkis otsuses: *"Mitevahalise kahju hüvitamise nõudes ei pea hageja tõendama kahju olemasolu, kuid peab siiski kahju asjaolusid (väljendumist) põhistama ja selgitama temal tekkinud negatiivse tagajärje seondumist kostja õigusvastase käitumisega. [...] Hageja elukorraldusega seonduvas ei ole õnnetuse eelse olukorraga võrreldes toimunud märkimisväärseid negatiivseid muutusi, mis oleksid seostatavad kostja käitumisega."*

Mõnel juhul jättis kohus mittevahalise kahju hüvitamise nõude osaliselt rahuldamata seetõttu, et töötaja oli ka ise osaliselt kahju tekkimises (tööõnnetuses) süüdi. Sellise näitena võib tuua Tartu Maakohtu 26. mai 2008. a. otsuse tsiviilasjas nr 2-06-24, kus hageja nõudis 800 000 kroonise suurust hüvitist, kohus aga mõistis välja 80 000 krooni. Käesolevaks ajaks on mõlemad viimatinimetatud otsused jõustunud.

⁶ Vastavat liiki nõudeid käsitletakse analüüsis mitte lepingulises suhtes tekitatud mittevahalise kahju alajaotuses, vaid eraldi, sest VÕS § 1044 lg 3 kohaselt ei ole neil juhtudel töölepingu olemasolu relevantne.

⁷ Maakohtu otsus on käesolevaks ajaks tühistatud, sest 19. juunil 2009. a. kinnitas Tallinna Ringkonnakohus poolte sõlmitud kompromissi. Kompromissi kohaselt kohustus kostja tasuma hüvitist summas 35 000 krooni.

Analüüsitud lahendite põhjal võib öelda, et tööõnnetuse või töövigastusega tekkinud mittevahalise kahju hüvitise suuruseks oli uuritud kohtulahendite kohaselt 70 000–300 000 krooni. Alljärgnevalt on antud ülevaade sellest, milline oli vigastus ja kui suurt hüvitist pidas kohus mõistlikuks.

- **Vasaku käe nelja sõrme kaotus, pehmete kudede vigastus, hiljem ka õlavarre halvatus ja allesjäänud sõrmede kõõluse vigastus** – hüvitis 70 000 krooni, kusjuures isik oli ka ise 30% ulatuses õnnetuses süüdi (Tartu Ringkonnakohtu 20. oktoobri 2008. a otsus tsiviilasjas nr 2-04-1248).
- **Koljulumurd ja sellega kaasnevad vigastused ning püsiv 80% töövõime kaotus** – hüvitis 300 000 krooni (Viru Maakohtu 14. oktoobri 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-07-2339).
- **Kaelalüli murd ja seljaaju põrutus ning püsiv 50% töövõime kaotus** – hüvitis 250 000 krooni (Viru Maakohtu 19. novembri 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-05-19976).
- **Üks jalg teisest 3 cm lühem ja varba kaotus** – hüvitis 200 000 krooni (Harju Maakohtu 10. novembri 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-06-21802).
- **Sääreluu murd, hulgiroiete murd ja raske puue** – hüvitis 80 000, kusjuures isik oli osaliselt ka ise tööõnnetuses süüdi (Tartu Maakohtu 26. mai 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-06-24).

Ka tervishoiuteenuse osutamisel põhjustatud tervisekahjustusest tulenevate mittevahalise kahju hüvitamise nõuete puhul oli analüüsitud juhtumites kõne all mittevahalise kahju hüvitamine olenemata pooltevahelisest lepingulisest suhtest.

Selliseid kaasuseid oli kaks. Mõlemad järgnevalt väljatoodud otsused on käesolevaks hetkeks jõustunud. Ühel juhul (Harju Maakohtu 29. veebruari 2008. a otsus tsiviilasjas nr 2-05-2059) rahuldab kohus mittevahalise kahju hüvitamise nõude osaliselt. Asjaolud olid järgnevad. Hageja leidis, et perearst rikkus oma kohustust ning käitus õigusvastaselt, kui ei suunanud teda eriarsti juurde. Selle tagajärjel tekkis hagejal tervisekahjustus (infarkt). Kohus asus seisukohale, et arsti käitumine on käsitletav raske hooletusena, mistõttu võib mittevahalise kahju tekkimist eeldada. Hageja esitas mittevahalise kahju hüvitamise nõude summas 100 000 krooni, kohus rahuldab selle 10 000 krooni ulatuses, rõhutades muu hulgas, et hagejal oli juba enne süda haige ja ta ise oli endale perearsti valinud.

Teiseks tervishoiuteenuse osutamisega seotud mittevahalise kahju hüvitamist puudutavaks lahendiks oli Viru Maakohtu 29. aprilli 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-07-3023. Antud asjas leidis hageja, et talle osutatud tervishoiuteenus ei vastanud lepingutingimustele. Hageja sattus liiklusavariisse ning pärast avariid ei tehtud talle vajalikke uuringuid ning raviti valesti tema kaeluumurdu. Eeltoodu põhjal oli hageja seisukohal, et talle tuleb rahaliselt hüvitada mittevahaline kahju põhjustatud kannatuste eest. Kohus jättis hagi rahuldamata, leides, et hageja ei ole mittevahalise kahju tekkimist tõendanud ning nõude alus "põhjendamatud kannatused" ei ole kahju sisu esile toomiseks piisav.

2.3. Ülevaade mittevahalise kahju hüvitamise nõuete rahuldamisest erinevates kaasusgruppides

2.3.1. Juhtumite grupid, mille puhul mittevahalise kahju nõuded on jäetud kohtute poolt rahuldamata

- **Lepingulises suhtes tekitatud mittevahalise kahju nõuded** (erandiks VÕS § 1044 lg 3, samuti pakettreisilepingu rikkumisest tulenev nõue);
- **Lähedase inimese surma põhjustamisest tulenev mittevahaline kahju, kui ei ole tõendatud erandlikud asjaolud.**

Analüüsitava lahendite hulgas leidis üks otsus, kus käsitleti lähedase isiku surma põhjustamisest tekkinud mittevahalise kahju hüvitamise nõuet, kuid see lahendati tsiviilkoodeksi alusel (Viru Maakohtu 25. märtsi 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-01-101). Kohus leidis, et hageja ei ole moraalset kahju tekkimist tõendanud.

- **Juhtumid, kus hageja taotles omandi või valduse rikkumisega kaasneva mittevahalise kahju hüvitamist.**

Harju Maakohtu 18. novembri 2008.a otsuses tsiviilasjas nr 2-07-46099⁸ käsitleti sellesse kaasusegruppi kuuluvat olukorda. Hageja kinnistult kaevati ilma tema loata läbi kraav. Väidetavalt ei saanud ta seetõttu ehitada maja soovitud kohta ja sellest tekkisid kannatused talle ning tema perele. Kohus leidis, et omandi rikkumise eest, kui sellega kaasneb asja väärtuse vähenemine, ei ole võimalik lisaks vahalisele kahjule nõuda mittevahalise kahju hüvitamist. Samuti märkis kohus, et ühte liiki delikt, mis põhjustab kannatanule vahalise ja mittevahalise kahju, võib samale isikule põhjustada terviserikke ja sellega seoses (teist liiki) mittevahalise kahju. Selliseid asjaolusid hageja aga esile ei toonud ega tõendanud.

Omandi või valduse rikkumisega kaasneva mittevahalise kahju hüvitamist käsitles Harju Maakohtu 3. detsembri 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-05-1145⁹. Väidetavalt sisenes kostja hageja eluruumidesse, mida hageja üürilepingu alusel kasutas ning takistas tema juurdepääsu eluruumile ja seal paiknevatele asjadele. Hageja põhjendas nõuet sellega, et kostja hõivas tema eluruumi ja asjad ning see asjaolu koos riigi tegevusetuse ja tema kaitseta jätmisega tekitas talle kannatusi, vaimse tervise häireid ning põhjustas tema elukorralduse ja heaolu languse. Lisaks pidi ta kannatama solvanguid. Kohus leidis, et ainuüksi hingeline valu seoses ebameeldivustega ei ole hinnatav mittevahalise kahjuna ja hageja ei ole tõendanud, et tal oleks tekkinud tervisekahju.

Analüüsi autorid märgivad, et iseenesest ei eelda igasuguse mittevahalise kahju hüvitamise nõude rahuldamine tervisekahju olemasolu ja käesoleval juhul võib kahju hüvitamise süstemaatika seisukohast olla tegemist pigem muu isikuõiguse (eraelu või kodu puutumatus) rikkumisega. VÕS § 134 lg 2 kohaselt tuleb vabaduse võtmisest, samuti muude isikuõiguste rikkumisest, eelkõige isiku au teotamisest tekkinud kahju hüvitamise kohustuse korral kahjustatud isikule mittevahaline kahju hüvitada juhul, kui rikkumise raskus, eelkõige kehaline või hingeline valu, seda õigustab. Üheks isikuõiguse rikkumiseks võib olla ka eraelu ja kodu puutumatus rikkumine. Viidatud lahendis rõhutas kohus vaid tervisekahju (õigemini selle puudumisega) seotud asjaolusid.

Samasse kaasusgruppi kuulub ka Harju Maakohtu 20. mai 2008. a otsus tsiviilasjas nr 2-06-39467. Hageja auto hävis kostja põhjustatud liiklusõnnetuse tagajärjel. Hageja väitis, et

⁸ Seisuga 1. 09. 2009 on otsus sisulises osas jõustunud.

⁹ Seisuga 1. 09. 2009 toimub asjas apellatsioonimenetlus.

mittevaraline kahju tekkis seetõttu, et õnnetuses kahjustada saanud sõiduk oli ostetud hageja isa pärandi müügist saadud vahendite arvel. Kohus leidis, et hageja ei ole tõendanud VÕS § 134 lg-s 4 sätestatud erilise asjaolu või huvi olemasolu, mis õigustaks lisaks sõiduki kahjustamisega seotud varalisele kahjule ka mittevaralise kahju hüvitamist ning seetõttu jättis nõude rahuldamata.

Ka Viru Maakohtu 30. detsembri 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-01-145 käsitles omandi kahjustamise juhtumit. Asjaolud olid järgmised: kostja hallatav elektriliin katkes ja langes hageja maatükile, põhjustades nelja lehma surma. Hageja väitis, et loomade surm tekitas tema tervisele kahju, kuna loomadega suhtlemine mõjus tervisele soodsalt. Kohus jättis nõude siiski rahuldamata, leides, et mittevaralise kahju tekkimine ei ole tõendatud. Kohus selgitas, et inimeste elu ongi seotud nii rõõmu ja teiste positiivsete emotsioonidega, kui ka kannatuste, pettumuste ja valuga, mistõttu hageja viidatud asjaolud ei moodusta mittevaralist kahju. Samuti leidis kohus, et kuna isikule jäi alles ka teisi lehmasid, siis saab ta loomadega edaspidigi suhelda ja kahju isiku tervisele ei teki. Lisaks eelnevale oli hageja nõue aegunud.

▪ **Kutsehaigusega tekkinud mittevaralise kahju hüvitamise nõuded.**

Kutsehaigusega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamist käsitleti kahes otsuses. Neist esimeses (Tallinna Ringkonnakohtu 22. detsembri 2008. a. otsus tsiviilasjas nr 2-08-4129¹⁰) leiti, et mittevaralise kahju hüvitamise nõue ei saanud tekkida enne 3. juulit 1992. a, kuna alles siis jõustus Põhiseadus, mille § 25 andis aluse mittevaralise kahju hüvitamise nõudmiseks. Enne seda puudus nõudeks vajalik materiaaloiguslik alus. Kuna kahju tekkis enne seda kuupäeva, jättis kohus mittevaralise kahju hüvitamise nõude rahuldamata.

Tartu Maakohtu 21. mai 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-05-2143 käsitles samuti kutsehaigusega põhjustatud mittevaralise kahju hüvitamise nõuet. Nimetatud otsuse põhjenduste kohaselt võis olla olemas kutsehaigusest tingitud, valuna avalduv mittevaraline kahju, kuid samas oli usaldusväärset tõendamata, et ainuüksi kutsehaigus oleks põhjustanud depressiooni. Asjas leidis tõendamist, et hageja ise elas ebatervislikult ning ka see põhjustas kohtu arvates tervisehäireid ja töövõime langust. Samuti leidis kohus, et ei ole õiglane kohustada ainuüksi kostjat tasuma mittevaralist kahju, kuna hageja kutsehaigus oli tekkinud enne tööle asumist kostja juures, kostja töötas mitmete eri tööandjate juures ja kostja õigusvastasel tegevusel sai olla ainult mingi osa kutsehaiguse süvenemisel. Kohus märkis, et õiglase hüvitise väljamõistmiseks peab kohus kaaluma kõiki asjaolusid, s.h ka hageja enda osa tervisekahjustuse kujunemisel. Kõike eeltoodut arvestades jättis kohus mittevaralise kahju nõude rahuldamata.¹¹

Kuigi analüüsi objektiks olnud lahendites on kutsehaigusega tekitatud tervisekahjustuse korral mittevaralise kahju hüvitamise nõuded jäetud rahuldamata, ei tähenda see seda, et tegemist oleks olemuslikult sellise kaasusgrupiga, kus mittevaraline kahju hüvitamisele ei kuulu. Kutsehaiguse põhjustamine tööandja poolt on üks tervisekahjustuse tekitamise juhtumeid, seega kehtib ka antud juhul VÕS § 130 lg 2, mille kohaselt isikule kehavigastuse tekitamise või tema tervise kahjustamisega tekitatud kahju hüvitamise kohustuse olemasolul tuleb kahjustatud isikule maksta talle seeläbi tekitatud mittevaralise kahju hüvitisena mõistlik rahasumma. Kohtuotsust aitavad aga kujundada erinevad kaalutavad asjaolud, eelkõige rikkumise laad, raskus, rikkuja süü, aga ka kannatanu enda osa kahju tekkimisel.

¹⁰ Antud asjas esitati ka kassatsioonkaebus, kuid 23. märtsi 2009. a. määrusega jättis Riigikohus selle menetlusse võtmata.

¹¹ Käesolevat kaasust on põhjalikumalt käsitletud ka vastavas analüüsis, vt M. Vutt. Kutsehaigusega tekitatud kahju hüvitamise praktika. Kohtupraktika analüüs. Tartu, 2008, lk 23-24. Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/vfs/794/KutsehaigusegaTekitatudKahjuPraktika.pdf>.

2.3.2. Kaasusgrupid, kus kohtupraktika aktsepteerib mittevahalise kahju hüvitamist

▪ liiklusõnnetusega kehavigastuse tekitamine

Liiklusõnnetusega põhjustatud kehavigastusest tuleneva mittevahalise kahju hüvitamise kohustust kohtupraktika üldiselt aktsepteerib. Analüüsitavaatest lahenditest ühel juhul jäeti nõue ka rahuldamata, kuid selles asjas kuulusid kohaldamisele tsiviilkoodeksi sätted. Nimelt leidis Viru Maakohus oma 31. märtsi 2008.a otsuses tsiviilasjas nr 2-00-1, et hageja ei ole tõendanud, milles tema mittevahaline kahju seisneb. Hüvitise väljamõistmiseks pidi kohtu arvates olema tõendatud, et üleelatu jättis jälje isiku psüühikasse ja et sellega kaasnesid olemuslikud muudatused isiksuses (psüühika või närvitegevuse häire). Selliseid asjaolusid hageja ei tõendanud. Lisaks leidis kohus, et hageja oli ise süüdi, kuna ei kandnud turvavööd.

Liiklusõnnetusega tekitatud kehavigastusest tulenevad mittevahalise kahju hüvitamise nõuded on kohus rahuldanud 10 000–150 000 krooni ulatuses. All järgneb lahendite kaupa ülevaade sellest, missugused on olnud isiku vigastused ning kui suur on olnud vastavalt välja mõistetud hüvitis. Samuti on välja toodud ka see, kas vigastus tekitati kuriteo või väärteoga ning kas isik oli ka ise õnnetuses süüdi.

- **Kuriteona kvalifitseeritud liiklusõnnetuse tagajärjel jalaluumurd, vigastused näos, peaajapõrutus ning püsiv töövõime kaotus 40%** – hüvitis 100 000 krooni (Harju Maakohtu 14. märtsi 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-05-17746).
- **Väärteona kvalifitseeritud liiklusõnnetuse tagajärjel peapõrutus ja sõrmeluumurd** – hüvitis 25 000 krooni (Harju Maakohtu 15. aprilli 2008. a otsus tsiviilasjas nr 2-06-37522). Asja vaatas läbi ka Tallinna Ringkonnakohus ja jättis oma 10. novembri 2008.a otsusega maakohtu otsuse jõusse.
- **Kuriteona kvalifitseeritud liiklusõnnetuse tagajärjel nimmeliili murd ja kodarлуу murd** – hüvitis 50 000 krooni (Harju Maakohtu 24. septembri 2008. a otsus tsiviilasjas nr 2-07-18976).
- **Kuriteona kvalifitseeritud liiklusavarii tagajärjel kodarлуу murd ja sääreluu murd** – hüvitis 53 500 krooni (Harju Maakohtu 27. juuni 2008. a otsus tsiviilasjas nr 2-07-31912).
- **Kuriteona kvalifitseeritud liiklusõnnetusega tekitatud sääreluu murd** – hüvitis 75 000 krooni (Harju Maakohtu 19. detsembri 2008. a otsus tsiviilasjas nr 2-07-41823).
- **Liiklusõnnetusega tekitatud hüppeliigese ja sääreluu murd**, kusjuures hageja oli õnnetuses ise osaliselt süüdi – hüvitis 10 000 krooni (Pärnu Maakohtu 18. juuli 2008. a otsus tsiviilasjas nr 2-07-47623).
- **Liiklusõnnetusega tekitatud reieluu murd, õlavarreliigese murd, ninaluu murd, põskkoopa seinte murd, ülalõua murd ja hammaste eemaldumine; kriminaalasi lõpetati avaliku menetlushuvi puudumise tõttu** – hüvitis 150 000 krooni (Tartu Maakohtu 25. septembri 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-08-819).
- **Väärteona kvalifitseeritud liiklusõnnetusega tekitatud koljuluu murd, ajutrauma, peaajapõrutus** – hüvitis 20 000 krooni (Viru Maakohtu 5. augusti 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-07-23893).
- **Kuriteona kvalifitseeritud liiklusõnnetusega tekitatud õlaluu murd, rangluu murd ja peaajapõrutus** – hüvitis 30 000 krooni (Viru Ringkonnakohtu 22. jaanuari 2008. a otsus tsiviilasjas nr 2-99-33).

- **kehavigastuse tekitamine isikuvastase kuriteo või väärteoga.**

Ka selles kaasusgrupis on kohtud mittevahalise kahju hüvitamise nõuded üldiselt rahuldanud. Jällegi oli erandiks Viru Maakohtu 20. mai 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-03-64, milles kuulusid kohaldamisele TsK sätteid. Kohus asus seisukohale, et tõendamata on asjaolu, et üleelatu jättis jälje isiku psüühikasse või et sellega oleksid kaasnenud psüühika- või närvitegevuse häire või olemuslikud muudatused isiksuses.

Viru Maakohtu 29. oktoobri 2008.a otsuse (tsiviilasi nr 2-05-22024) asjaolude kohaselt põhjustas kostja hagejale kehavigastuse peksmisega. Kohus mõistis kostjalt välja 15 000-kroonise hüvitise ja võttis mittevahalise kahju hüvitamise otsustamisel muu hulgas arvesse, et hageja peksmine toimus avalikus kohas, kostja tegu oli õigusvastane, kostja lõi hagejat vastu märguautomaati ja hiljem, kui hageja põrandal lamas, veel korduvalt ka jalaga.¹²

Ühe mittevahalise kahju hüvitamise kaasuse omapärase näitena võib tuua Pärnu Maakohtu 21. jaanuari 2008. a otsuse tsiviilasjas nr 2-07-30490, millega kohus rahuldab tagaseljaotsusega hageja nõude summas 500 000 krooni.¹³ Juhtumi asjaolude kohaselt lõi kostja hagejale pudeliga näkku ja põhjustas talle näohaavad ning silmavigastuse. Kohus märkis, et kuna hageja on leidnud ja ka õiguslikult põhjendanud, et mittevahalise kahju suuruseks on 500 000 krooni ja kostja sellele vastuväiteid ei esitanud, siis on taotletud hüvitis õiglane, arvestades eelkõige hagejale (33-aastasele töövõimelisele noormehele) tekitatud eluaegset, vähemalt 40% töövõime kaotust ning sellest tingitud elukvaliteedi ja heaolu langust. Mittevahalise kahju eest rahalise hüvitise väljamõistmisel arvestas kohus ka rikkumise laadi ja raskust, rikkuja süüd ning selle astet. Kohtuotsuse põhjenduste kohaselt tuleks hageja vanust ja tema pensioniikka jõudmise aega (65 eluaastat) arvestades mittevahalise kahju iga-aastaseks hüvitiseks keskmiselt 17 000 krooni.

Käesoleval juhul kohaldas kohus analüüsi autorite arvates mittevahalise kahju hüvitamisel pigem küll varalise kahju hüvitise suuruse põhjendamise põhimõtteid.

Tagaseljaotsuse põhjendamist reguleerib TsMS § 444 lõige 4, mille kohaselt võib tagaseljaotsusest jätta välja kirjeldava ja põhjendava osa. Samuti võib tagaseljaotsuse põhjendavas osas piirduda ka üksnes õigusliku põhjenduse märkimisega. Riigikohtu tsiviilkolleegium on õiguse ühetaolise kohaldamise huvides ning kohtupraktika ühtlustamise eesmärgil tagaseljaotsuse regulatsiooni mõningaid aspekte selgitanud 14. veebruari 2007. a. määruses tsiviilasjas nr 3-2-1-152-06 ja märkinud, et "***kohus peab subsumeerima hageja esitatud asjaolud õigete õigusnormide alla (õigusakti kohaldamise otsustamine, TsMS § 438 lg 1). Seejuures peab kohus lähtuma sellest, et hageja väited ei vaja tõendamist, kuna seadus loeb need kostja poolt omaksvõetuks (TsMS § 407 lg 1 viimane lause).***

Analüüsi autorite arvates ei tähenda eeltoodu aga seda, et tagaseljaotsuse korral võiks kohus minna mööda põhimõttest, et mittevahalise kahju hüvitiseks peab vastavalt asjaoludele olema mõistlik rahasumma. Praegusel juhul ületab väljamõistetud summa oluliselt teistes samalaadsetes asjades välja mõistetud hüvitisi. Varalise kahju hüvitamise nõue on niisugusel juhul hagejal võimalik esitada igal juhul – VÕS § 130 lg 1 kohaselt tuleb isiku tervise kahjustamisest või talle kehavigastuse tekitamisest tekkinud kahju hüvitamise kohustuse olemasolu korral kahjustatud isikule hüvitada kahjustamisest tekkinud kulud, sealhulgas vajaduste suurenemisest tekkinud kulud, ning täielikust või osalisest töövõimetusist tekkinud

¹² Hageja poolt nõutav hüvitis oli 50 000 krooni.

¹³ Varalise kahju hüvitamist käesolevas asjas ei hagetud.

kahju, sealhulgas sissetulekute vähenemisest ja edasiste majanduslike võimaluste halvenemisest tekkinud kahju.

Läbivaadatud lahendite põhjal võib öelda, et kuriteo või väärteoga kehavigastuse tekitamisel oli vähim väljamõistetud mittevahalise kahju hüvitis 2000 krooni ja suurim 500 000 krooni. All järgneb lahendite kaupa ülevaade sellest, missugused on olnud isiku vigastused ning milline on olnud vastav hüvitis, mille kohus on välja mõistnud. Samuti on vastavate asjaolude olemasolul välja toodud ka see, kas vigastus tekitati kuriteo või väärteo tagajärjel ning see, kas isik oli ka ise kehavigastuse tekkimises süüdi.

- Isikut löödi selja tagant pähe, ta kukkus ning selle tagajärjel tekkis tal **sääreluumurd**, kriminaalasi lõpetati määrusega aegumise tõttu – hüvitis 15 000 krooni (Viru Maakohtu 29. oktoobri otsus tsiviilasjas nr 2-05-22024).
- Hagejat peksti ja talle visati kohvitass näkku, mille tagajärjel **lakkas hageja nägemiselundite tegevus**, kostja tegu kvalifitseeriti kuriteona – hüvitis 40 000 krooni (Tartu Maakohtu 15. jaanuari 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-07-30571).
- Hagejat peksti ning ta sai **näopõrutuse ja murdis hamba**, kohus arvestas hüvitise määramisel ka seda, et kaklus toimus osaliselt (30%) ka hagejast tingitud asjaoludel, kriminaalasi lõpetati määrusega – hüvitis 6000 krooni (Tallinna Ringkonnakohtu 21. veebruari 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-07-4463).
- Hagejat löödi pudeliga näkku, selle tagajärjel tekkis tal **nägemisteravuse kaotus, tõenäoliselt elu lõpuni kestev 40%-ne töövõimekaotus**. Kostja tegu kvalifitseeriti kuriteona – hüvitis 500 000 krooni (Pärnu Maakohtu 21. jaanuari 2008.a tagaseljaotsus tsiviilasjas nr 2-07-30490).
- Peksmisest tingituna tekkis hagejal **ninaluumurd ja peajupõrutus** – hüvitis 25 000 krooni (Harju Maakohtu 19. mai 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-07-14003).
- Hagejat peksti, mille tagajärjel ta **jäi ühest silmest pimedaks. Tal on püsiv töövõime kaotus 30% ja traumajärgne ajukahjustuse sündroom. Hageja oli seejuures ka ise kahju tekkimises osaliselt süüdi**,¹⁴ kostja tegu kvalifitseeriti kuriteona – hüvitis 100 000 krooni, (Harju Maakohtu 7. aprilli 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-05-1086).
- Abikaasa peksis hagejat, põhjustades talle **hematoomid ja haavad** – hüvitis 2000 krooni (Viru Ringkonnakohtu 28. mai 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-04-442).
- **Koera kallaletungiga põhjustatud vigastuse tulemusena tekkinud mittevahalise kahju**

Sarnaselt varasema analüüsiga oli käesoleva analüüsi objektiks olnud lahendite hulgas mitmeid koerahammustusest tingitud mittevahalise kahju hüvitamise nõudeid. Varasema analüüsiga võrreldes võib käesoleva analüüsi käigus läbivaadatud lahendite alusel väita, et kohtud pigem juba aktsepteerivad eeldust, et koerahammustuse korral kuulub mittevahaline kahju hüvitamisele.

Näiteks rahuldas Viru Maakohus oma 14. oktoobri 2008.a otsusega tsiviilasjas nr 2-06-22209 hagejale koerahammustusest tuleneva mittevahalise kahju nõude 44 000 krooni ulatuses. Asjaolude kohaselt ründas kostja koer hagejat ja põhjustas talle füüsilisi vigastusi. Lisaks

¹⁴ Hageja oli alkoholijoobes ja ei soovinud kostja juurest lahkuda, vaid läks viimase voodisse magama. Seepeale peksis kostja hageja läbi.

hukkus kostja ründe tagajärjel ka hageja koer. Kohus leidis, et koera hammustustest tekitatud füüsiliste kannatustega kaasnevad hagejal ka moraalsed üleelamised. Kohtu hinnangul kuulus moraalsete läbielamiste põhjuste hulka hageja lemmiklooma hukkumine tema silme all. Kohtu arvates oli piisavalt tõendatud, et kostja koera ründe tagajärjel tekkisid tal haiguslikud psüühilised häired ning ta pidi mitme kuu vältel tarvitama psühhiaatri poolt kirjutatud ravimeid.

Käesolevaks hetkeks on Tartu Ringkonnakohus oma 20. veebruari 2009.a otsusega maakohtu otsuse osaliselt tühistanud ja mõistnud mittevahalise kahju hüvitiseks välja kokku 19 000 krooni. Ringkonnakohus arvestas hüvitise suuruse muutmisel sellega, et hagejale ei tekkinud tõsiseid ja pikemaajalisi tüsistusi. Samuti arvestas kohus kostja vastuväiteid maakohtu ja tema majanduslikku olukorda. Sellest tulenevalt oli ringkonnakohtu arvates VÕS § 130 lg 2 alusel hagejale tekitatud mittevahalise kahju mõistlik hüvitis 16 000 krooni (15 000 krooni koera ründe eest ja 1000 täiendavalt marutaudi vastase süsti kui lisakannatuse põhjustanud mittevahalise kahju eest). Lisaks leidis ringkonnakohus, et lemmiklooma kaotus on käsitletav VÕS § 134 lg 4 mõttes asja hävimisena, mille puhul on isikul erandlikke asjaolusid arvestades õigus nõuda ka mõistlikku rahasummat mittevahalise kahju hüvitiseks. Hageja kinnitusele oli ta koera omanik kuus kuud, tegemist oli suhteliselt lühikese ajaga, kus emotsionaalne side lemmikloomaga oli veel kujunemisjärgus ja seda arvestades oli ringkonnakohtu arvates mõistlikuks mittevahalise kahju hüvitiseks täiendavalt 3000 krooni

Ainult kahel juhul ei rahuldanud kohus koerahammustuse tagajärjel tekkinud mittevahalise kahju hüvitamise nõuet. Neist esimesel juhul ei olnud hageja kohtu arvates tõendanud, et teda hammustas just kostja koer (Viru Ringkonnakohtu 25. märtsi 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-04-1971¹⁵). Teist kaasust käsitles Tallinna Ringkonnakohtu 14. aprilli 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-06-3847. Juhtumi asjaolude kohaselt ründas ja pures koer seitsmeaastast last. Hageja nõudis muu hulgas mittevahalise kahju hüvitamist ning palus selle suuruse määramisel arvestada ka sellega, et koera ründe tagajärjel viibis hageja haiglaravil. Kuumade ilmade tõttu tekkisid tal haavades põletikud ning vajalikuks osutus täiendav operatsioon, mis põhjustas uusi kannatusi. Hageja väidetel on tema psüühika siiani tugevasti häiritud ja tal on tekkinud paaniline hirm koerte ees, mistõttu ta kardab üksi välja käia. Samuti on tal tekkinud hirm meditsiinilise personali ja valu ees.

Ringkonnakohtu arvates ei saanud kostjad vastutada ravikvaliteedi ega selle eest, et kuumade ilmade tõttu tekkisid haavades põletikud, mille tõttu hagejale tehti uus operatsioon, mis põhjustas uusi kannatusi, ega ka selle eest, et see tõi kaasa pikaldase ravi. Kostjad olid hagejale tekitatud mittevahalise kahju hüvitamiseks juba maksnud 15 000 krooni. Kohus leidis, et nimetatud summa on piisav ja õiglane hüvitis hagejale kehavigastustega põhjustatud mittevahalise kahju eest ning täiendava hüvitise väljamõistmine ei oleks õigustatud.

Käesoleva kaasuse vaatas kassatsioonimenetluses läbi ka Riigikohus ja tühistas oma 22. oktoobri 2008.a otsusega tsiviilasjas nr 3-2-1-85-08 ringkonnakohtu otsuse mittevahalise kahju hüvitamise osas ja saatis asja uueks läbivaatamiseks samale ringkonnakohtule.

Riigikohus märkis viidatud otsuse punktis 11, et mittevahalise kahjuna tuleb VÕS § 130 lg 2 kohaldamisel võtta arvesse kõiki negatiivseid mittevahalise tagajärgi, mis on põhjuslikus seoses loomapidaja riskivastutuse alusega, praegusel juhul kostja koera poolt hagejale kehavigastuse tekitamisega. Asjaolud, et teise operatsiooni tegemise põhjuseks võis olla kuumadest ilmadest tingitud põletik ning et hagejat võidi ravida mittenõuetekohaselt, ei välista kostjate vastutust nende asjaoludega põhjustatud täiendava mittevahalise kahju eest, sest ilma kostjate koera ründeta ei oleks hageja pidanud üldse hankima raviteenust ega oleks

¹⁵ Esimese astme lahendiks oli Viru Maakohtu 23. juuli 2007. a. otsus, mille ringkonnakohus jõusse jättis.

sattunud haiglasse. 17. veebruaril 2009. aastal tegi ringkonnakohus asjas ka uue otsuse, millega mõistis välja hüvitise summas 35 000 krooni. Koos juba makstud hüvitisega pidas kohus lõpuks seega mõistlikuks 50 000-kroonist hüvitist.¹⁶

44 000 krooni suuruse mittevahalise kahju hüvitise määras kohus juhul, kui koer ründas hagejat ja põhjustas ka hageja koera surma (Viru Maakohtu 14. oktoobri 2008. a. otsus tsiviilasjas nr 2-06-22209).

Lisaks eelnevatele esines kohtupraktikas veel teisigi koerahammustusega seotud kahjujuhtumeid. Ühel juhul tegi kohus tagaseljaotsuse, millega mõistis välja 50 000 krooni mittevahalise kahju tekitamise eest (Viru Maakohtu 7. jaanuari 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-04-1672). Sellesse kaasusgruppi kuulus ka Harju Maakohtu 24. novembri 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-07-45534, kus kohus määras õiglaseks hüvitiseks 750 krooni. Nimetatud lahendi põhjendustes leidis kohus, et 750 krooni "*ei ole suurem kui kohtute poolt keskmiselt sellistes asjades väljamõistetav mittevahalise kahju hüvitis.*" Analüüsi objektiks olnud teistele lahenditele tuginedes, samuti varasema analüüsi põhjal võib väita, et mainitud summa on oluliselt väiksem kui kohtute poolt keskmiselt sellistes asjades väljamõistetav mittevahalise kahju hüvitis. VÕS § 130 lõike 2 kohaldamisel tuleb hüvitise määramisel arvestada rikkumise laadi, raskust, isiku süüd ja selle astet ning poolte majanduslikku olukorda, lisaks peab hüvitis vastama kohtupraktikale ja ühiskonna heaolu üldisele tasemele.¹⁷ Antud juhul ei nähtu otsusest, miks kohus määras tavapärasega võrreldes sedavõrd palju väiksema hüvitise.

13. juuni 2008.a otsuses tsiviilasjas nr 2-07-20714 leidis Viru Maakohus, et hüvitada tuleks mittevahaline kahju hageja kahe kuupalga ulatuses summas 9640 krooni. Nimetatud viisil mittevahalise kahju hüvitise arvestamine sarnaneb aga pigem vahalise kahju hüvitamisega. Otsuses puudus põhjendus, miks on hüvitise arvutamisel aluseks võetud kuupalk.

Kokkuvõtteks võib koerahammustusega põhjustatud kahjujuhtumite kohta öelda, et üldiselt kohus aktsepteerib kannatanu õigust saada mittevahalise kahju hüvitist. Analüüsi käigus läbivaadatud lahendite põhjal võib öelda, et väljamõistetava hüvitise summa varieerub suures ulatuses, vähim välja mõistetud hüvitis oli 750 krooni ja suurim 50 000 krooni. Hüvitist summas 750 saab seejuures selgelt nimetada erandlikuks, vastava lahendi põhistamine oli puudulik.

Hüvitise suuruse määramise kohta on Riigikohus oma 22. oktoobri 2008.a otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-85-08 märkinud, et **esmajoones oleneb hüvitise suurus kehavigastuse või tervisekahjustuse raskusest**. Lisaks kehavigastusele või tervisekahjustusele ja nende raskusele võib kahjustatud isik tõendada VÕS § 130 lg 2 järgi suurema rahalise hüvitise saamiseks muid negatiivseid mittevahalisi tagajärgi, mis tekkisid kehavigastuse tõttu. Kohus peab sellisel juhul otsustama, kas need tagajärjed mõjutavad rahalise hüvitise suurust.

2.3.3. Kaasusgrupid, kus kohtupraktika on erinev

Isiklike õiguste rikkumisega (eelkõige au teotavate või ebaõigete andmete avaldamisega) tekitatud mittevahalise kahju hüvitamine

¹⁶ Analüüsi valmimise ajaks (seisuga 1. 09. 2009) on ringkonnakohtu otsus ka jõustunud.

¹⁷ RKTKo 26.05.2005 nr 3-2-1-34-05.

Nagu nähtus 2006.a lahenditest, nii tulenes ka 2008. aastal teo õigusvastasus eelkõige ebaõigetest faktiväidetest. Väärtushinnanguga kahju tekitamise juhtumeid esines harvem (näiteks Tallinna Ringkonnakohtu 16. detsembri 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-06-9067).

Sarnaselt eelneva analüüsi tulemustega võimaldab ka käesolev analüüs järeldada, et **isikliku õiguse rikkumisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise kaasustes viitavad kohtud sageli sellele, et mittevaralise kahju tekkimine ei ole tõendatud**. Nõude rahuldamiseks ei piisa paljasõnalisest väitest, et au ja väärikust riivav tegevus põhjustas meeleolulanguse ja psüühilisi üleelamisi.

Nõude rahuldamata jätmist põhjendavad kohtud erinevalt. Mõnel juhul on leitud, et nõude rahuldamata jätmise tingib põhjusliku seose ja/või teo õigusvastasuse puudumine (näiteks Harju Maakohtu 4. märtsi 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-07-6298), mõnikord aga on kohus nõude rahuldamata jätmist põhjendanud sellega, et mittevaralise kahju tekkimine ei ole piisavalt tõendatud (näiteks Tallinna Ringkonnakohtu 29. augusti 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-06-32431 ja Harju Maakohtu 24. aprilli 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-07-45392).

Ka 2008. aasta lahendite põhjal saab väita, et **enamikes asjades on kohtud lõppastmes leidnud, et mittevaralise kahju hüvitamist tuleb au teotamise ja/või teadvalt ebaõigete andmete avaldamise korral pigem eitada**. Kuid esines ka juhtumeid, kus kohus asus seisukohale, et mittevaraline kahju on tekkinud ja kuulub ka hüvitamisele.

18. jaanuari 2008.a otsuses tsiviilasjas nr 2-07-10411 mõistis Tartu Maakohus kostjalt välja ühe krooni suuruse hüvitise. Kaasuse asjaolude kohaselt lõpetati hageja suhtes KarS § 201 lg 2 p-de 1 ja 3 tunnustel¹⁸ algatatud kriminaalasi KrMS § 202 alusel avaliku menetlushuvi puudumise tõttu. Kostja aga andis pärast seda Eesti Televisioonile intervjuu, kus esines järgneva avaldusega: "*Meie seisukoht on see, et linnapea ainuõige otsus on vabastada see ametnik oma töökohustustest, sest inimene, kes varastab raha ja tunnistab seda, ei sobi linna asjadega tegelema.*" Hageja leidis, et sellise väitega avaldas kostja tema kohta ebaõigeid andmeid ning põhjustas lähikondsete negatiivse suhtumise temasse. Eelnevast tulenevalt nõudis hageja mittevaralise kahju hüvitamist.

Maakohus leidis, et kostja poolt avaldatu on oma väljendusviisi (süütuse presumptsiooni rikkumine) tõttu õigusvastane, kuigi avaldatu oli oma sisult õige. Kohtuotsuse põhjenduste kohaselt ei tohi isikut enne süüdimõistvat kohtuotsust süüdi tunnistada ning kui kriminaalasi on avaliku menetlushuvi puudumise tõttu lõpetatud, siis ei saa ka isikut süüdi tunnistada. Tartu Ringkonnakohtu oma 2. juuni 2008.a otsusega tsiviilasjas nr 2-07-10411 tühistas maakohu otsuse, kuna leidis, et kostja väljendusviisi ei ole ebakohane (õigusvastane) ning sellega ei rikutud hageja au ega head nime. Ringkonnakohtu märkis, et hageja suhtes lõpetati kriminaalasi KarS § 201 lg 2 p 1 ja 3 järgi KrMS § 202 alusel avaliku menetlushuvi puudumise tõttu ning kostja avaldas hageja kohta andmeid Eesti Televisiooni reporterile pärast kriminaalasi lõpetamist. Kuna kriminaalmenetluse lõpetamisel avaliku menetlushuvi puudumise tõttu KrMS § 202 lg 7 alusel kohtumenetlust ei järgne, siis menetlus lõpebki prokuratuuri määrusega. Kostja poolt avaldatu ei olnud väljendatud hageja au ja head nime teotavas vormis ning ei olnud seega väljendusvormilt õigusvastane, s.t kostja poolt avaldatu ei kahjustanud hageja mainet. Kuna kostja poolt avaldatu tulenes õigetest faktidest ning see ei olnud oma sisult negatiivne ja vormilt ebasünnis, siis puudus ringkonnakohtu arvates alus VÕS § 1046 lg 1 kohaldamiseks.

¹⁸ Tegemist on isiku valduses oleva võõra vallasaja või isikule usaldatud muu võõra vara ebaseaduslikult enda või kolmanda isiku kasuks pööramise ehk omastamise koosseisuga.

Käesoleva teema raames võib esile tuua ka Harju Maakohtu 29. oktoobri 2008.a otsuse tsiviilasjas nr 2-07-16091,¹⁹ milles kohus mittevaralise kahju hüvitamise nõuet ei rahuldanud. Hagejad nõudsid mittevaralise kahju hüvitamist, kuna üleriigilise levikuga ajalehe mitmes artiklis avaldati nende kohta väidetavalt ebaõigeid faktiväiteid. Maakohus põhjendas mittevaralise kahju hüvitise välja mõistmata jätmist eelkõige sellega, et kostja etteheited ei puudutanud mitte hagejate eraelu, vaid äritegevust ja see välistab hagejate üleelamiste ja kannatuste rahalise hüvitamise.

Käesolevas juhtumise grupis leidis aga ka kaasusi, kus kohus leidis, et isiklike õiguste rikkumise tõttu tuleb mittevaraline kahju rahaliselt hüvitada. Üheks neist oli Tartu Maakohtu 19. detsembri 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-07-35604.²⁰ Antud kaasuses avaldas kostja ajalehes teate, milles nõudis, et hageja vabastaks ebaseaduslikult hõivatud pinna ja maksaks ära oma võlad. Hageja väitis, et avaldatu ei vasta tõele ja sellega oli teotatud tema au ja head nime. Kohus leidis otsuses, et antud juhul ei ole tegemist lihtsalt võlasuhte avalikustamisega, vaid sellise avalikustamisega, mis on vastuolus hea usu põhimõttega ja suunatud hagejale mittevaralise kahju tekitamisele. Hageja on äriühingu juhatuse liige, kelle tegevuses on oluline tema maine. Kostja avaldas piiramatu levikuga ajalehes viiel korral suureformaadilise teate ja nimetas hagejat pinna ebaseaduslikuks hõivajaks ning võlglaseks. Kostja ei tõendanud, et hageja oleks pinna hõivanud ebaseaduslikult või jätnud võla tasumata. Eelnevast tulenevalt luges kohus hüvitise mõistlikuks suuruseks 5000 krooni.

Kahe eelneva kaasuse pinnalt võib teha järelduse, et kohtu seisukohad on erinevad küsimuses, kas isiklike õiguste rikkumisel on mittevaralise kahju rahaline hüvitamine õigustatud ainult isiku eraeluliste või ka äriiga seotud asjaolude ebaõige esitamise korral. Analüüsi autorite arvates saavad ka isiku äritegevust negatiivselt iseloomustavad ebaõiged faktiväited olla isikuõiguste rikkumise allikaks, sest isiku kuvand võib koosneda väga erinevatest osadest ja isiku tegevusalad, sealhulgas äritegevus, on kahtlemata üks nendest. Rahalise hüvitise põhjendatuse üle otsustamisel on üheks olulisemaks kaalutavaks asjaoluks rikkumise raskus (VÕS § 134 lg 2).

Teiseks juhtumiks, kus kohus mittevaralise kahju hüvitise välja mõistis, oli tsiviilasi nr 2-06-9067 (Harju Maakohtu 27. juuni 2008. a otsus ja Tallinna Ringkonnakohtu 16. detsembri 2008.a otsus).²¹ Asjaolude kohaselt avaldas kostja (internetiportaali pidaja) portaalis artikli. Artikleid oli portaalis võimalik ka kommenteerida, kõnealune artikkel kogus 185 kommentaari, mis sisaldasid muu hulgas hageja au ja head nime teotavaid ja väärikut alandavaid avaldusi. Hageja väitis, et negatiivsete kommentaaride tõttu tekkis tal mittevaraline kahju ja nõudis selle hüvitamist. Hageja leidis, et kostja on loonud ja teinud avalikkusele kättesaadavaks tehnilise lahenduse, mille kaudu saab avaldada kolmandatele isikutele kättesaadaval kujul kommentaare, mistõttu on kostja võlaõigusseaduse sätete järgi kommentaaride avaldaja ja vastutab nende avaldamise tagajärgede eest. Kostja saaks portaali haldajana kontrollida kommentaaride avaldamist ning vajadusel kommentaare ka kõrvaldada, kuid ta ei ole seda teinud. Internetiportaali pidaja hageja käsitlemisega ei nõustunud ja asus seisukohale, et kommentaaride mittetoimetamine ei tähenda nendega nõustumist.

Nii maakohus kui ka ringkonnakohus leidsid, et rahalise hüvitise määramist õigustavad hageja üleelatud ebameeldivused ja kannatused, eelkõige aga stress lähedaste tajutud hirmu tõttu. Rikkumine oli raske, sest kommentaaride sisu oli räige, kommentaarid avaldati üleriigilise

¹⁹ Seisuga 1. 09. 2009 on kohtuasja saatus KIS-i kohaselt "jõustumise ootel" ja toimub apellatsioonimenetlus.

²⁰ Seisuga 1. 09. 2009 on kohtuasja saatus KIS-i kohaselt "jõustumise ootel" ja toimub apellatsioonimenetlus.

²¹ Tegemist on nn *Delfi*-kaasusega.

levikuga meediaväljaandes ja need rippusid üleval umbes 1,5 kuud. Hüvitise suuruseks määrasid kohtud 5000 krooni.

Käesoleva asja vaatas kassatsioonimenetluses läbi ka Riigikohtu tsiviilkolleegium ja jättis oma 10. juuni 2009.a otsusega nr 3-2-1-43-09 ringkonnakohtu otsuse resolutiivosa muutmata. Riigikohus muutis ja täiendas ringkonnakohtu otsust osaliselt vaid õigusliku põhjenduse osas, muus osas jättis ringkonnakohtu otsuse muutmata. Nii ringkonnakohus kui Riigikohus märkisid, et kostja tegevus kommentaaride avaldamisel ei ole üksnes tehnilise, automaatse ja passiivse iseloomuga. Kostja eesmärgiks ei ole vaid vahendusteenuse osutamine, ta on integreerinud oma uudisteportaali osaks kommenteerimiskeskonna, paludes internetilehekülje külastajaid täiendada uudiseid oma hinnangute ja arvamustega (kommentaaredega). Seega kutsub kostja kommenteerimiskeskonnas aktiivselt üles portaali lisatud uudiseid kommenteerima. Kommentaaride arvust sõltub kostja portaali külastuste arv, viimasest aga on omakorda portaalil avaldatud reklaamist teenitav tulu. Seega on kostja kommentaaride lisamisest majanduslikult huvitatud. See, et kostja ei ole kommentaari koostajaks, ei tähenda, et kostjal ei ole kontrolli kommenteerimiskeskonna üle. Kostja kehtestab kommenteerimiskeskonna reeglid ning teeb selles muutusi (nt eemaldab kommentaari), kui neid reegleid rikutakse. Seevastu ei ole teenuse kasutajal endal võimalik saadetud kommentaari muuta ega kustutada, ta saab üksnes ebasobivast kommentaarist teada anda. Kostja võimuses on seega määrata, millised sisestatud kommentaarid avaldatakse ja millised mitte. Sellest, et kostja eeltoodud võimalust ei kasuta, ei saa järeldada, nagu ei oleks kommentaaride avaldamine kostja kontrolli all. Kokkuvõtvalt võib märkida, et **eeltoodud lahendiga aktsepteeris Riigikohus internetikeskkonna haldaja vastutust tema kontrolli all olevas keskkonnas toimuva üle.**

Tallinna Ringkonnakohtu 6. juuni 2008.a otsuses tsiviilasjas nr 2-06-12696 käsitles kohus juhtumit, kus kostja solvas hagejat korteriühistu koosolekul ja hiljem ka omavahel olles. Hageja nõudis mittevaralise kahju hüvitist summas 50 000 krooni. Kohus leidis, et isiku õigusi on rikutud halvustava hinnanguga ja tõendamata kahtlustuse esitamisega ning kuigi avalikustamine toimus piiratud isikute ringile, tõi see siiski kaasa hageja maine kahjustamise. Kohus mõistis mittevaralise kahju hüvitiseks kostjalt välja 1000 krooni, arvestades seda, et rikkumine avalikustati piiratud isikute ringile, mistõttu selle intensiivsus oli väike ning hingelised üleelamised ei olnud vastavuses hagi taotletud rahalise hüvitise suurusega.

Kokkuvõte

Üldist

Varasema analüüsi järelduseks oli, et nii esimese kui teise astme kohtupraktika pigem eitab kui jaatab mittevaralise kahju hüvitamist. Käesoleva analüüsi põhjal võib aga väita, et see seisukoht on hakanud muutuma ja järjest enam tunnustavad kohtud mittevaralise kahju rahalist hüvitamist, seda eriti tervisekahjustuse ja kehavigastuse juhtumite korral, kus kehtib valuraha põhimõte.

Kui varasemas analüüsis leiti, et kohtud tuginesid antud õigusinstituuti esindavate kaasuste lahendamisel sageli pigem (siseveendumuslikule) õiglusele kui otseselt objektiivsele õigusele, siis sama tunnus iseloomustab ka paljusid 2008. aasta lahendeid. Samas on suurenenud nende kohtuotsuste osakaal, kus mittevaralise kahju hüvitamise põhjendus on otsuses hästi jälgitav. Ka käesoleva analüüsi tulemusena võib ühe üldisema probleemina välja tuua, et kohati jääb vajaka süstemaatilise lähenemisest kaasuste lahendamisele, mistõttu endiselt võiks kaaluda vastavas valdkonnas edaspidi toimuva koolituse läbiviimist osaliselt kaasusõppena.

Hüvitise suuruse määramine

Hüvitise suuruse määramisel võib märgata, et kohtud arvestavad senisest enam teiste kohtute praktikaga (näiteks on viidatud teistele samalaadsetele maakohtu või ringkonnakohtu lahenditele või koguni eelnevale mittevaralise kahju hüvitamise praktika analüüsile).

Sarnaselt varasema analüüsiga ei ole saa hetkel veel väita, et Eesti kohtupraktikas oleksid kinnistunud üldised ja laialt kasutatavad mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramise põhimõtted. Teatavad suurusjärgud on siiski hakanud kujunema. Varasemas analüüsis käsitletud lahendites jäi kergemate tervisekahjustuste puhul väljamõistetud summa 10 000–30 000 krooni piiridesse, raskemate (inimese elustandardit oluliselt muutvate) tervisekahjustuste ja kehavigastuste korral oli vastavaks vahemikuks 100 000–300 000 krooni. Käesoleva analüüsi põhjal võib öelda, et need vahemikud on vastavalt 20 000–50 000 krooni ja 100 000–300 000 krooni. Seega on täheldatav, et kergemate tervisekahjustuste puhul on kohtud hakanud mõistma välja veidi suuremaid hüvitisi, raskemate tervisekahjustuste korral on aga suurusjärgud üldjoontes jäänud kahe aasta tagusele tasemele. Isiklike õiguste rikkumisega tekitatud mittevaralise kahju korral väljamõistetud hüvitiste suurus jäi vahemikku 1000–5000 krooni. Lemmiklooma hukkamise eest on kohus mõistnud välja mittevaralise kahju hüvitise summas 3000 krooni; reisikorraldaja kohustuse rikkumise korral summas 5000 krooni.

Analüüsi aluseks olnud materjali hulgas esines üksikuid probleemseid lahendeid, kus maakohus kasutas mittevaralise kahju hüvitise suuruse põhjendamisel varalise kahju arvutamise põhimõtteid (nt Viru Maakohtu 13. juuni 2008. a. otsus tsiviilasjas nr 2-07-20714).

Riigikohtu praktikale viitamine

Paljudes analüüsi käigus läbi vaadatud otsustes viidati mittevaralise kahju hüvitamise otsustamisel ja selle suuruse määramisel ka Riigikohtu praktikale. Samas oli mõnel juhul otsuses märgitud ainult viide Riigikohtu otsusele, kuid ei olnud toodud välja, kuidas see tegelikult konkreetse asja lahendamisel tähtsust omab. Sarnaselt eelneva analüüsiga oli probleemne ka see, et viitamisel Riigikohtu lahenditele ei olnud vahel kontrollitud seda, kas konkreetse kaasuse asjaolud on sarnased Riigikohtu lahendis käsitletavate asjaoludega.

Mittevaralise kahju hüvitis isiklike õiguste rikkumise korral

Analüüsi käigus ilmnes, et kohtud ei ole üksmeelsed küsimuses, kas isiklike õiguste rikkumisel on mittevaralise kahju rahaline hüvitamine õigustatud ainult isiku eraeluliste või ka äriiga seotud asjaolude ebaõige esitamise korral (lähemalt vt lk 17-18). Analüüsi autorite arvates saavad ka isiku äritegevust negatiivselt iseloomustavad ebaõiged faktiväited olla isikuõiguste rikkumise allikaks, sest isiku kuvand võib koosneda väga erinevatest osadest ja isiku tegevusalad, sealhulgas äritegevus on kahtlemata üks nendest.

Kutsehaigusega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamine

Kutsehaigusega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise praktika on alles kujunemisejärgus. Kuigi analüüsi objektiks olnud otsustes on sellised nõuded jäetud rahuldamata, on kutsehaigus samuti üks tervisekahjustuse tekitamise juhtumeid, seega kuulub ka antud juhul kohaldamisele VÕS § 130 lg 2, mille kohaselt isikule kehavigastuse tekitamise või tema tervise kahjustamisega tekitatud kahju hüvitamise kohustuse olemasolul tuleb kahjustatud isikule maksta talle seeläbi tekitatud mittevaralise kahju hüvitisena mõistlik rahasumma (vt lähemalt lk 11).

Mittevaralise kahju hüvitamine asja hävimisel korral

Analüüsi objektiks olnud kohtupraktikas on VÕS § 134 lg 4 kohaldatud lemmiklooma hukkumisel. Kohus leidis, et isiklik emotsionaalne side loomaga on käsitletav sellise erandliku asjaoluna, mis õigustab hüvitise väljamõistmist.

VÕS § 139 ja 140 kohaldamine

Uudsenä vöib mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmise juures tuua välja selle, et kohtud on mõnel juhul kohaldanud ka VÕS § 140 ning vähendanud kahju hüvitist, arvestades kohustatud isiku majanduslikku olukorda (näiteks Harju Maakohtu 15. aprilli 2008.a otsus tsiviilasjas nr 2-06-37522). Samas on Riigikohus oma 20. oktoobri 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-85-08 VÕS § 139 ja 140 kohaldatavuse kohta mittevaralise kahju hüvitamise korral märkinud järgmist: "*Kohtud on valesti kaalunud [---] asjas VÕS § 139 lg 3 ja § 140 kohaldamist. Need sätted reguleerivad üksnes varalise kahju eest mõistetava hüvitise vähendamist. VÕS § 130 lg 2 rakendamisel tuleb kolleegiumi arvates järgida enne võlaõigusseaduse jõustumist kohtupraktikas kehtinud põhimõtet, et mittevaralise kahju eest mõistliku rahasumma väljamõistmisel arvestab kohus, sõltumata poolte taotlustest, rikkumise laadi ja raskust, rikkuja süüid ning selle astet, poolte majanduslikku olukorda, kannatanu enda osa kahju tekkimises jt asjaolusid, millega arvestamata jätmise võiks kaasa tuua ebaõiglase hüvitise määramise (vt selle kohta Riigikohtu 27. septembri 2005. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-81-05, p 17).*"

Kuigi olemuslikult kuuluvad VÕS §-s 140 märgitud asjaolud ka mittevaralise hüvitise suuruse määramisel kaalumisele, on need juba hõlmatud VÕS § 132 lõike 2 kohaselt kaalutavate asjaoludega (hüvitis peab olema mõistlik ja õiglane olenemata sellest, kas tuginetakse §-dele 139 ja 140 või mitte).

Mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmine tagaseljaotsusega

Üks analüüsi tulemusena ilmnenu probleem oli mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmine tagaseljaotsusega. Selgus, et mõnel juhul rahuldab kohus hageja nõude selliselt, et mõistis välja hüvitise, mille suurus ületas kohtupraktikas sarnastes asjades tavaliselt väljamõistetavaid hüvitisi. Samas on tagaseljaotsuse eripäraks eelkõige see, et seadus võimaldab lugeda hageja esitatud faktilised asjaolud õigeks ja teha nende alusel otsus. Kuid tagaseljaotsuse korral ei või kohus minna mööda põhimõttest, et mittevaralise kahju hüvitiseks peab olema vastavalt asjaoludele mõistlik rahasumma. Tavapärasega võrreldes suurema hüvitise väljamõistmine ei saa olla põhjendatav lihtsalt asjaoluga, et hageja on vastavas summas nõude esitanud.